

Sygn. akt II CK 471/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący)

SSN Stanisław Dąbrowski (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa Zakładu Energetyki Ciepłej Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R.

przeciwko G. W., S. M. i A. L.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 3 marca 2005 r., kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 maja 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Zakład Energetyki Ciepłej Spółka z o. o. w R. wystąpił z powództwem o zasądzenie od pozwanych G. W. i A. L. kwot po 32.183,50 zł, a od pozwanego S. M. kwoty 45.056,90 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29 lipca 2003 r. tytułem zwrotu bezpodstawnie pobranego przez nich wynagrodzenia.

Sąd Okręgowy w Ł. Wydział Zamiejscowy w S. wyrokiem z dnia 10 grudnia 2003 r. oddalił powództwo. Sąd ten poczynił następujące ustalenia faktyczne.

Powódka jest spółką, w której wszystkie udziały ma miasto R. Uchwałą z dnia 9 czerwca 2000 r., podjętą przez Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Wspólników w skład Rady Nadzorczej powołani zostali pozwani. Pełnili oni swoje funkcje w Radzie Nadzorczej do 17 stycznia 2003 r., kiedy złożyli rezygnację. Przewodniczącym Rady Nadzorczej był S. M., a członkami byli A. L. i G. W.

W dniu 29 września 2000 r. Rada Nadzorcza przyznała premie Prezesowi Zarządu S. G. i członkowi Zarządu J. B. w wysokości 95% wynagrodzenia zasadniczego za III kwartał 2000 r. za włożony wkład i duże zaangażowanie przy modernizacji kotłowni.

W odniesieniu do Prezesa Zarządu S. G. przyznana premia wyniosła łącznie 18.313 zł. Pierwszą część premii w kwocie 9.156,50 zł wypłacono w dniu 10 października 2000 r., druga część wypłacona została w dniu 10 grudnia 2000 r. w kwocie 9.319,50 zł.

Biorąc pod uwagę, że premię przyznano za kwartał jej miesięczna wysokość wynosiła 6.104,33 zł. Przy doliczeniu tej kwoty do wynagrodzenia zasadniczego wynagrodzenie Prezesa Zarządu S. G. wyniosło w lipcu 2000 r. – 12.507,33 zł, w sierpniu – 12.666,73 zł zaś we wrześniu 2000 r. – 12.670,36 zł.

W dniu 1 czerwca 2000 r. weszła w życie ustawa z dnia 3 marca 2000 r. o wynagrodzeniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi. Ustawa ta zgodnie z treścią art. 1 ust. 4 ma zastosowanie do jednoosobowych spółek prawa handlowego utworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Taką spółką jest powodowa Spółka. Zgodnie z treścią art. 5 ust. 1 ustawy członkom Zarządu powodowej Spółki przysługiwało od dnia 1 czerwca 2000 r. wyłącznie wynagrodzenie miesięczne. Przepis art. 8 ust. 3 ustawy określa maksymalną wysokość wynagrodzenia miesięcznego, która nie może przekroczyć sześciokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku w czwartym kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. W 2000 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie wynosiło 2.010,36 zł, a jego sześciokrotność wyniosła 12.062,16 zł. Stosownie do art. 14 ust. 1 za nieprzestrzeganie przepisów ustawy organy nadzorcze ulegają rozwiązaniu z mocy prawa.

Zdaniem Sądu Okręgowego, podejmując uchwałę w dniu 29 września 2000 r. o przyznaniu Prezesowi Zarządu premii w wysokości 95% wynagrodzenia zasadniczego

za III kwartał Rada Nadzorcza naruszyła art. 8 ust. 3 wymienionej wyżej ustawy, gdyż wynagrodzenie miesięczne Prezesa Zarządu w miesiącach lipcu, sierpniu i wrześniu 2000 r. przekroczyło kwotę 12.062,16 zł. Z uwagi na powyższe Rada Nadzorcza zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 ustawy w dniu 29 września 2000 r. uległa rozwiązaniu z mocy prawa. Po tej dacie Rada Nadzorcza powodowej Spółki nie istniała w sensie prawnym. W tej sytuacji pozwani nie powinni otrzymywać wynagrodzenia z tytułu członkostwa w Radzie Nadzorczej. Powódka nie była zobowiązana do świadczeń na rzecz pozwanych.

Zgodnie z treścią art. 410 § 2 k.c. świadczenie jest nienależne, jeżeli ten kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany. Wobec tego dochodzone pozwem świadczenia wypłacone przez powódkę na rzecz pozwanych z tytułu ich członkostwa w Radzie Nadzorczej za okres od 29 września 2000 r. do 31 grudnia 2002 r. były świadczeniami nienależnymi.

Jednakże ustalenie faktu naruszenia prawa przez Radę Nadzorczą nie wymagało posiadania szczególnej wiedzy prawniczej, lecz wyłącznie przeprowadzenia prostych działań arytmetycznych (tj. ustalenia wysokości pełnego wynagrodzenia miesięcznego za pracę Prezesa Zarządu i dodania do wynagrodzenia miesięcznego kwoty miesięcznej premii. Członkowie Zarządu Spółki uczestniczyli w posiedzeniu Rady Nadzorczej w dniu 29 września 2000 r., więc mieli świadomość, że w związku z naruszeniem przepisów prawa Rada Nadzorcza ulegała rozwiązaniu, a jej członkowie nie powinni otrzymywać od powódki żadnego wynagrodzenia. Sąd Okręgowy uznał, że zachodzi sytuacja z art. 411 pkt 1 k.c., gdy nie można żądać zwrotu nienależnego świadczenia, ponieważ w momencie spełnienia świadczenia powódka wiedziała, że nie jest do tego zobowiązana.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy zajmował się także wykładnią art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagrodzeniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi. W ocenie Sądu Okręgowego nie jest trafny pogląd, że art. 5 ust. 1 wprowadza zakaz przyznawania członkom zarządu spółki jakichkolwiek premii. Ustawodawca w art. 5 ust. 1 użył wprawdzie sformułowania „wyłącznie wynagrodzenie miesięczne” lecz nie określił, że jest to wynagrodzenie zasadnicze. W art. 7 ustawy enumeratywnie wyliczono jakie świadczenie ze stosunku pracy nie mogą zostać przyznane członkom zarządu. Są to: prowizja z zysku, nagroda z zakładowego funduszu nagród oraz roszczenie z tytułu udziału w zysku lub nadwyżce bilansowej. Premia nie została zaliczona do tych świadczeń. Ponadto w art. 5 ust. 2 i 3 wskazano, że mogą być przyznane członkom zarządu fakultatywnie świadczenia dodatkowe i nagroda roczna.

Ustawodawca nie użył jednak słowa „tylko”, które mogłoby sugerować, że oprócz nagrody rocznej i świadczeń dodatkowych nie może być przyznana premia uznaniowa. W ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstaw do przyjęcia, że ustawodawca w art. 5 ust. 1 ustawy wyłączył możliwość przyznania członkom zarządu premii uznaniowych. Premia uznaniowa jest jednym z elementów polityki płacowej pracodawcy. Jej rola polega głównie na wzmocnieniu i uaktywnieniu funkcji motywacyjnej wynagrodzenia. Zdaniem Sądu Okręgowego, gdyby ustawodawca chciał wykluczyć możliwość stosowania przez pracodawcę tego instrumentu, to uczyniłby to w sposób wyraźny np. przez wymienienie premii uznaniowej w treści art. 7 ustawy lub poprzez użycie słowa „tylko” w art. 5 ust. 2 i 3 ustawy.

Apelację strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 5 maja 2004 r.

Sąd Apelacyjny dokonał własnych ustaleń faktycznych odmiennych od ustaleń Sądu Okręgowego. Sąd Apelacyjny ustalił, że premia za III kwartał w wysokości 95% zasadniczego wynagrodzenia przyznana uchwałą Rady Nadzorczej z dnia 29 września 2000 r. wynosiła nie 18.313 zł, ale tylko 17.397,50 zł, a zatem miesięcznie wysokość przyznanej premii wyniosła 5.799,11 zł. Po zsumowaniu miesięcznego wynagrodzenia brutto Prezesa Zarządu z przyznaną mu miesięczną premią wynagrodzenie jego w lipcu 2000 r. wyniosło 11.907,51 zł, w sierpniu 11.877,81 zł, a we wrześniu 2000 r. 11.925,01 zł. W żadnym z tych miesięcy miesięczne wynagrodzenie Prezesa Zarządu S. G. nie przekroczyło kwoty 12.062 zł. Zatem nie nastąpiło przekroczenie stawek miesięcznego wynagrodzenia określonych w art. 8 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagrodzeniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi i w związku z tym nie można uznać, że Rada Nadzorcza powodowej Spółki nie przestrzegała przepisów ustawy, a więc nie wystąpił z mocy prawa skutek określony w art. 14 ust. 1 ustawy polegający na rozwiązaniu z dniem podjęcia uchwały Rady Nadzorczej.

Faktycznie wypłacona Prezesowi Zarządu premia za III kwartał przekroczyła 95% zasadniczego wynagrodzenia, bo wypłacono mu 18.476 zł premii, ale Rada Nadzorcza zajmuje się ustalaniem podstaw wynagrodzenia, a nie prawidłowością naliczania wynagrodzenia przez księgowość i zatwierdzaniem listy płac. Nie można uznać, że to Rada Nadzorcza naruszyła przepisy ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Wypłacenie zawyżonej premii niezgodnie z uchwałą Rady Nadzorczej nie może rodzić skutków z art. 14 wyżej wymienionej ustawy. Nie ma zatem zdaniem Sądu Apelacyjnego podstaw do

uznania, że otrzymywane przez pozwanych wynagrodzenia po dniu 29 września 2000 r. miały charakter nienależnych świadczeń.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego co do możliwości zaliczenia w poczet miesięcznego wynagrodzenia uznaniowej premii.

Na marginesie Sąd Apelacyjny za gołosłowne uznał stanowisko Sądu Okręgowego, że strona powodowa wypłacając wynagrodzenia pozwany jako członkom Rady Nadzorczej wiedziała, że są to świadczenia nienależne.

W kasacji od wyroku Sądu Apelacyjnego strona powodowa zarzuciła naruszenie prawa materialnego: art. 5 ust. 1 w zw. z art. 1 pkt 4, art. 10 ust. 1 i art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz. U. Nr 26, poz. 306 ze zm.) art. 8 pkt 3 i art. 14 tej samej ustawy i art. 78 kodeksu pracy. Podniosła także naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powodowa Spółka jest jednoosobową spółką prawa handlowego utworzoną przez jednostkę samorządu terytorialnego. Z treści art. 1 pkt 4 i art. 2 pkt 3 i 7 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz. U. Nr 26, poz. 306 ze zm.) zwanej dalej ustawą wynika, że jej przepisy mają zastosowanie do członków zarządu takiej spółki.

Przepis art. 5 ust. 1 powyższej ustawy stanowi, że osobom, o których mowa w art. 2, to jest między innymi członkom zarządu, przysługuje z zastrzeżeniem ust. 2 i 3 wyłącznie wynagrodzenie miesięczne. Sądy obu instancji mają rację, że premia kwartalna jest składnikiem wynagrodzenia. Jest to jednak wynagrodzenie kwartalne, a nie miesięczne.

W sytuacji, gdy przepis art. 5 ust. 1 ustawy pozwala wyłącznie na wynagrodzenie miesięczne, przyznanie premii kwartalnej byłoby dopuszczalne wówczas tylko, gdyby można było ją zakwalifikować do wyjątków przewidzianych w ust. 2 lub 3 tegoż art. 5. W ust. 2 zezwala się na przyznanie świadczeń dodatkowych, zaś w ust. 3 na przyznanie nagrody rocznej. Świadczenia dodatkowe, o których mowa w art. 5 ust. 2 zostały określone w art. 11 ust. 1 ustawy. Są to świadczenia z tytułu zatrudnienia, w tym: bytowe, socjalne, komunikacyjne oraz ubezpieczenia majątkowe i osobowe - inne bądź wyższe niż ustalone w regulaminach wynagrodzenia, zakładowych i ponadzakładowych układach zbiorowych pracy oraz w odrębnych przepisach. Katalog świadczeń

dotychczas wymienionych w art. 11 ust. 1 nie jest pełny, ale nie ulega wątpliwości, że premia kwartalna nie jest świadczeniem dodatkowym. Premia kwartalna ex definitione nie jest także nagrodą roczną.

Błędny jest pogląd, że skoro ustawodawca w art. 5 ust. 2 i 3 nie użył słowa „tylko”, to oprócz wymienionych tam świadczeń dodatkowych i nagrody rocznej dopuszczalne jest przyznawanie uznaniowej premii kwartalnej. Artykuł 5 ustawy należy odczytywać w całości. W ust. 1 wskazane zostało, że osobom których ten przepis dotyczy „przysługuje z zastrzeżeniem ust. 2 i 3 wyłącznie wynagrodzenie miesięczne”. Użyte sformułowanie oznacza, że wyjątki od zasady zamieszczone w ust. 2 i 3 wymienione zostały enumeratywnie, a nie przykładowo.

Przepis art. 7 ustawy stanowi, że osobom o których mowa w art. 2, więc między innymi członkom zarządu nie przysługuje prowizja od zysku, nagroda z zakładowego funduszu nagród oraz roszczenie z tytułu udziału w zysku lub nadwyżce bilansowej. Wśród tego wyliczenia nie ma premii kwartalnej. Jednakże nie sposób zgodzić się z poglądem, że niewymienienie w art. 7 premii kwartalnej równa się dopuszczalności jej przyznania. Takie rozumowanie przekreślałoby bowiem sens przepisu art. 5 ustawy. Oczywista wydaje się być ratio legis omawianej ustawy. Celem ustawy jest ograniczenie wysokości wynagrodzenia członków zarządów spółek publicznych dla uniknięcia patologii, która zdarzała się w praktyce wynagradzania osób kierujących takimi spółkami. Chodzi o to, aby w różnych formach wykraczających poza wyraźnie określone w ustawie, nie zwiększać uposażeń tych osób. Nie można tego czynić przy użyciu instrumentu w postaci premii kwartalnej.

Stosownie do art. 14 ust. 1 ustawy za nieprzestrzeganie jej przepisów organ nadzorczy ulega rozwiązaniu z mocy prawa. Przyznanie przez Radę Nadzorczą premii kwartalnej dla Członków Zarządu oczywiście i w sposób rażąco naruszało przepis art. 5 ust. 1 ustawy, co uzasadnia zakwalifikowanie tego naruszenia jako nieprzestrzegania przepisów ustawy i przyjęcia, że nastąpił skutek, o którym mowa w art. 14 ust. 1 ustawy.

Członkom Zarządu przyznana została premia kwartalna, a jej wypłata nie mogła nastąpić w ratach miesięcznych, chociażby ze względu na termin przyznania. Uchwała Rady Nadzorczej zapadła 29 września, a dotyczyła kwartału obejmującego miesiące od lipca do września. Zgodzić się trzeba z poglądem skarżącej, że dzielenie premii kwartalnej na poszczególne miesiące kwartału dla ustalenia czy nie następowało przekroczenie maksymalnego miesięcznego wynagrodzenia jest zabiegiem sztucznym. Jednakże, skoro samo przyznanie premii kwartalnej spowodowało skutek wynikający z

art. 14 ust. 1 ustawy, należy uznać, że okoliczność czy nastąpiły dalsze naruszenia przepisów ustawy przez przekroczenie maksymalnego dopuszczalnego wynagrodzenia jednego lub obojga Członków Zarządu ma w konkretnej spR. drugorzędne znaczenie.

Wynagrodzenie wypłacone przez stronę powodową pozwanym jako członkom Rady Nadzorczej, po jej rozwiązaniu, jest świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 § 2 k.c.

Sąd Apelacyjny marginalnie, ale trafnie, zwrócił uwagę na słabość argumentacji Sądu pierwszej instancji, co do tego, że strona powodowa spełniając świadczenie wiedziała, że nie była do świadczenia zobowiązana. Nie przesądza to rozstrzygnięcia w spR.. W grę wchodzić bowiem może także druga z przesłanek wymienionych w art. 411 k.c., uniemożliwiających żądanie zwrotu nienależnego świadczenia. Pozwani – jak się wydaje – aż do czasu swojej rezygnacji faktycznie wykonywali czynności zastrzeżone dla członków Rady Nadzorczej. W zależności od oceny staranności wykazywanej przy wykonywaniu tych czynności, ich użyteczności dla strony powodowej i czasu przeznaczonego na ich wykonanie, spełnienie świadczenia może być uznane w całości lub części za zgodne z zasadami współżycia społecznego (art. 411 pkt 2 k.p.c.).

Z powyższych względów na mocy art. 393¹³ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak sentencji wyroku.